

Elämäni tilaisuuudet

WSOY
TUIJA PALLASTE

Paavo Turtiaisen

PAAVO
TURTIAISEN
TIE TÄHTIEN
KEITTIÖÖN

TUIJA PALLASTE

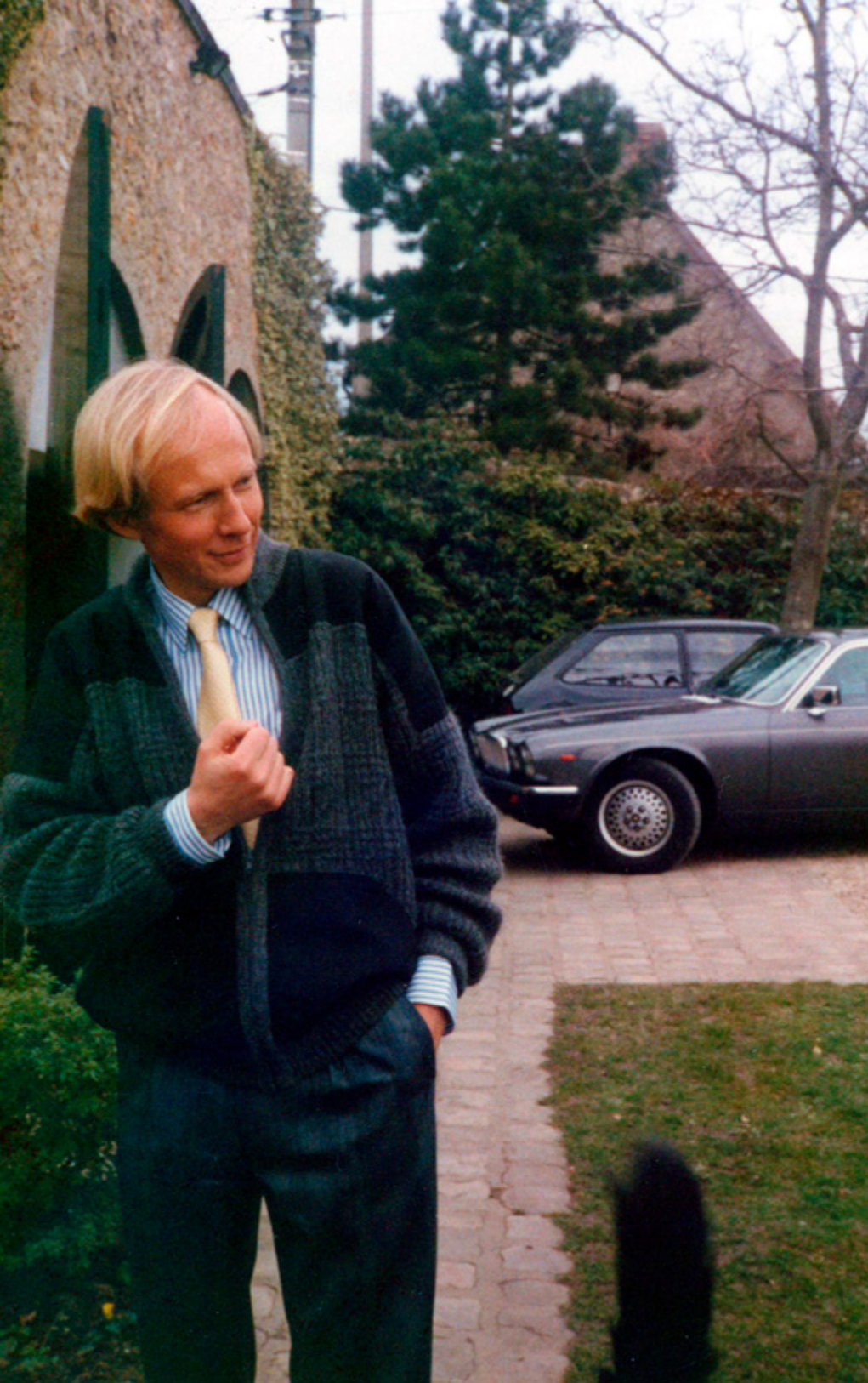
Elämäni tilaisuudet

Paavo Turtiaisen

PAAVO
TURTTIAISEN
TIE TÄHTIEN
KEITTIÖÖN

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Paavo Ingrid Bergmanin
ja Lars Schmidtin kodin
pihassa Ranskan Choiselissa.
Kuva Bruno Delahaye

Sisällys

Prologi	9	New Yorkin seurapiirit	148
Lukijalle	11	117 Beekman Street, Manhattan	167
Karjala	14	Saaren suurimmat juhlat	173
Karjaan asema	23	Otsikoissa	184
Helsinki	28	Suomi Manhattanilla	188
Lentokenttä	44	Näytökset itärannikolla	199
Munkkien lato	49	Kuninkaallinen kysymys	208
Tuottajan maailma	54	Manifesto!	214
Filmitähden komerot	61	Keittiön uudet tyypit	222
Toinen lentomatka	68	World Trade Centerin naapurissa	229
Saari	74	Taidekodin keskipisteet	237
Vaihtelu Kööpenhaminassa	82	Poliittiset alkupalat	242
Ingrid Bergmanin arkisto	92	Elokuvassa	257
Long Island	100	Perinnöt	260
Amerikan kasvot	110	Kotona	267
Rio, Kiina ja Maaninka	125	Kirjoittajalta	306
Viimeiset matkat	131	Kirjalliset lähteet	309
Amerikan kutsut	138		

1970-luvun alun kesät
kuluivat Dannholmenin
saarella ja Ruotsin
länsirannikolla. Paavo
keittiöpuhissa Ingrid
Bergmanin kanssa ja
jätelöllä Lars Schmidtin
seurassa.

Sateenvarjon alla
Isabella Rossellinin
kanssa Manhattanilla
1980-luvulla.
Kuva Thomas Engström

Paavo Turtiainen Incin maineikkaat mustat tarjottimet.

Ensimmäinen painos

Copyright © Tuija Pallaste ja WSOY 2026

Kuvat Paavo Turtiaisen kotialbumista, ellei toisin mainita.

ISBN 978-951-0-52371-1

Painettu EU:ssa

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
Lönrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@wsoy.fi

Prologi

Elämän suuri tilaisuus annettiin 22-vuotiaalle Paavo Turtiaiselle Helsingissä lauantaina 11. heinäkuuta vuonna 1970. Turtiainen valmistautui kiireiseen työvuoroon tarjoilijana, kun ravintolan ovelle saapui poikkeuksellinen seurue. Saapujia oli viisi, Paavo Turtiainen tunnisti heistä yhden. Nainen oli Ingrid Bergman, maailmankuulu ruotsalainen näyttelijä, joka oli tehnyt läpimurron Hollywoodissa elokuvan kulta-aikana 1940-luvulla. Turtiainen tiesi, että Bergman oli Helsingissä käymässä. Lehtiä lukeva suomalainen ei ollut voinut välttyä tiedolta. Niin tarkkaan Turtiainen ei ollut lehtiä lukenut, että hän olisi tunnistanut filmitähden seuruetta. Yksi siihen kuuluneista miehistä kysyi Turtiaiselta ruotsiksi, saisivatko he ravintolasta jotakin syötävää ja juotavaa. Paavo Turtiainen tiesi, että hänen pitäisi vastata kieltävästi. Ravintolaan oli tulossa suuri ryhmä, ja se pitäisi juuri sulkea muilta. Turtiainen, karjalaisen evakko-perheen poika, huomasi kuitenkin vastaavansa myöntävästi ja ohjasi seurueen pöytään. Hän toivoi, että he olisivat nopeita, ja Ingrid Bergman ja nuori nainen poistuivatkin paikalta pian. Muu seurue kuitenkin jäi.

Sitten ilmeni, että ravintolaan odotettua ryhmää ei tulisi-kaan. Näin ollen tarjoilija Paavo Turtiaisella oli nyt jopa aikaa

keskustella seurueen kanssa, kun he osoittivat kiinnostusta nuoreen tarjoilijaan. Lopulta yksi miehistä sanoi Turtiaiselle sanat, jotka jäivät hänen mieleensä loppuelämäksi: »Minulla on Ranskassa koti, jossa on neljä koira, kaksi asia ja yksi vaimo. Tulisitko töihin sinne?»

Mies toisti kysymyksensä. Paavo Turtiainen kieltäytyi.

Lukijalle

Kohtaamisesta filmitähden seurueen kanssa Helsingissä vuonna 1970 on 55 vuotta. On huhtikuu 2025. Paavo Turtiainen kattaa olohuoneessaan illallispöytää, jonka takaa ikkunasta aukeaa näkymä järvelle. Aurinko laskee taivaanrantaan. 77-vuotiaan Paavo Turtiaisen koti on korkealla 30. kerroksessa.

Olohuoneen laidalla on ruotsalaisen kuvanveistäjän Gudmar Olovsonin patsas *Two trees*, samanlainen, joka oli Turtiaisen työnantajien kodissa Ranskan Choiselissa viitisenkymmentä vuotta sitten. Siellä oli myös neljä koiraa, Aggripa, Tim, Mia ja Bobby, kaksi aasia, Garibaldi ja Anita, ja vaimo, Ingrid Bergman. Mies, joka oli pyytänyt Paavo Turtiaista kotiinsa töihin, oli Ingrid Bergmanin ruotsalainen aviomies Lars Schmidt.

Vaikka Turtiainen kieltäytyi peräti kolmesti, hän päätyi lopulta Bergman-Schmidtien palvelukseen.

Lähdettyään Ranskaan Turtiainen ei enää koskaan asettunut pysyvästi Suomeen. Hän muutti 1970- ja 1980-luvun vaihteessa Yhdysvaltoihin. Sekin oli odottamattomien sattumusten summa, ja siinäkin oli roolittajana Lars Schmidt.

Turtiaisesta tuli lopulta Yhdysvaltain kansalainen ja hyvin menestyvä cateringyrittäjä. Hän järjesti loistokkaita illalli-

sia, lounaita, cocktailkutsuja ja muita tilaisuuksia New York Cityssä, Long Islandilla ja Connecticutin rannikolla, siellä missä taiteen, viihteen, politiikan ja talouden nimekkäimpien tekijöiden kodit ja pääkonttorit ovat Yhdysvaltain itärannikolla olleet. Yhä hän järjestää kaikkein uskollisimmille asiakkailleen jokusen illallisen vuodessa »vanhoilla metsästysmaillaan», kuten hän Manhattanin asiakkaidensa naapurustoja Keskuspuiston kupeessa kutsuu.

Tänä iltana hänen kotinsa illallispöydässä on kaksi paikkaa. Isännälle ja vieraalle. Elämäkerran kohteelle ja kirjoittajalle. Kattauksessa on tietenkin kynttilöitä ja kankaiset lautasliinat, ja aivan ehdottomasti on kukkia: nyt pöydällä kukkivat orkideat.

Kodin isäntä osaa luoda hienon tunnelman, mutta hienostelija hän ei ole.

Hän on Paavo. Tässä kirjassa häntä puhutellaan etunimellä. Sillä hänet tunnetaan. *Dear Paavo. Paavo! Pavo.*

Kun Paavon entinen pitkäaikainen työnantaja Lars Schmidt kirjoitti 1990-luvulla elämäkertansa *Mitt livs teater*, Paavo – ilman sukunimeä – sai siinä oman kappaleensa. Schmidt muisteli, miten »sanoin kuvaamattoman miellyttävä nuori mies huolehti meille tiettyjä kylmiä juomia» Helsingin-matkalla 1970-luvulla. Yhdysvaltalaisen Donald Spoton kirjoittamassa Ingrid Bergmanin elämäkerrassa *Notorious* Paavo on myös läsnä: »Paavon hienotunteisuus ja hänen syvä kiintymyksensä sekä Larsiin että Ingridiin auttoi heitä seuraavien vuosikymmenten aikana, ja hän pysyi Larsin perheen uskottuna vielä kauan Ingridin kuoleman jälkeen.» Ingrid Bergman kuoli vuonna 1982, Lars Schmidt vuonna 2009. Nyt tiedämme, että Paavo on pysynyt perheen uskottuna myös Larsin kuoleman jälkeen.

Mutta onko hienotunteisen ja luotettavan auttajan oma elämä ollut niin siloista kuin nuo kaunopuheiset lauseet muiden elämäkerroissa?

On Paavon oman elämäkerran vuoro.

Tämä kirja on tarina evakkoperheen pojan matkasta sodanjälkeisestä Suomesta 2000-luvun Yhdysvaltoihin. Se ei silti ole vain yhden miehen tarina. Paavon elämässä on ollut paljon ihmisiä. On tunnettuja ja tuntemattomia nimiä. Nimiä, joita hän toistaa, ja nimiä, jotka hän haluaa unohtaa.

Ja kun Paavo on seuralaisena illallispöydässä, jo siinä on monta: suomalaisen pientilan kasvatti, Hollywoodille ja Ranskan teatteripiireille keimaileva tarjoilija, amerikkalainen yrittäjä, joka New Yorkin sarkastisella slangilla sanoo olevansa ruuanlaittajana »*a motherfucking copycat*», yksi helvetin matkija! Hän on maailmanmatkaaja, taiteenkerääjä ja näyttämötaiteen tuntija. »*Another name dropper*», hän sanoo kuivakkaalla huumorillaan elämäkerran kohteena olemisesta. Ja sitten hän kertoo, niin kuin hän muistaa.

Karjala

Miten kertoa menneisyydestä, jota ei tunne? Paitsi yhden tarinan verran. Paavon äiti Hilja kertoi sitä niinä harvinaisina hetkinä, jolloin koko Turtiaisen perhe istui kotona tuvassa ilman, että mikään puuha oli kesken. Isä luki tavalliseen tapaansa keinutuolissa sanomalehteä, äiti oli ehkä pöydän ääressä, samoin Paavo ja hänen pikkuveljensä Jorma. Äiti alkoi kertoa »lähdöstä».

Hänen tarinassaan oli juna, joka liikkui Jaakkiman asemalta kohti länttä. Juna saapui Parikkalan asemalle Suomen nykyisten rajojen sisäpuolelle. Kyydissä olivat Turtiaisen perheestä äiti Hilja ja vanhin poika Kalevi, jotka astuivat laiturille. Silloin Hiljan oli vallannut yhä voimakkaammin tunne, että hänen aviomiehensä Jaakko oli jossakin lähellä. Hän oli lähtenyt kävelemään, nähnyt kirkon ja astunut sisään. Kirkossa oli suomalaisia sotilaita, jotka nukkuivat penkeillä. Hilja alkoi penkkirivi kerrallaan käydä läpi nukkuvien sotilaiden kasvoja. Kunnes hän löysi. Siinä hän oli.

»Ja sitten sinä pirulainen herätit minut!» isä Jaakko aina huudahti ja otti näin osaa äidin kertomukseen. Hänen huumoristinen *punch linensa* kruunasi tarinan, jonka totuutta tai tark-

kuutta on turha arvioida, näin se kerrottiin. Paljon muuta ei sitten kerrottukaan.

Nykyisin tiedämme, että Hilja-äiti tarkoitti lähtöä kesäkuussa 1944, jolloin Neuvostoliiton puna-armeija oli pommitanut tuhoisasti Laatokan Karjalaa ja Suomi oli häviämässä sodan. Paavo ei ollut vielä syntynyt. Isä oli poissa kotitalalta Jaakkiman kunnan Sorolansaaresta, hän oli rintamalla. Hilja oli tuolloin 33-vuotias ja esikoinen Kalevi viisitoista. Pommi-koneet lensivät saaren yllä, ja Hilja, Kalevi sekä lähellä asuneet sukulaiset saivat käskyn jättää kodin.

Paavo tuntee paikannimet, joista he lähtivät, Jaakkima, Sorolansaari, sekä paikannimet, joihin he evakkoina saapuivat, Närpiö, Tornio. Ne ovat hänelle kuitenkin vieraita paikkakuntia.

Paavolla on yksi esine hänen vanhempiansa syntysijoilta. Se on iso aisakello, joka koristaa nyt Paavon makuuhuoneen ikkunalaudaa. Runsaat 80 vuotta sitten sitä kaiketi käytettiin merkkiäänä antamiseen, kun ajettiin hevosen vetämällä reellä Sorolansaaresta. Kello on yksinkertainen ja kaunis esine, johon on kyrillisillä kirjaimilla kaiverrettu sanat, joita Paavo ei ole koskaan osannut tulkita. Hänen sukunsa on täysin suomenkielinen. Hän on ymmärtänyt, että 1900-luvun alkuvuosikymmeninä isoisa myi talvisaikaan Sorolansaaresta polttopuuta Pietariin saakka, sillä lämmityspuiden tarve suurkaupungissa oli loputon ja Karjalan metsissä riitti puuta, jota rahdattiin Suomen rajan yli. Ehkä tämä kello tuotiin sellaisella matkalla Pietarista.

Joskus paljon myöhemmin, kun Turtiaisten kotiin tuli vieraita, joiden joukossa oli isän ikätovereita, pieni Paavo istui salaa tuvan pöydän alla. Turtiaisten kotona ei juotu alkoholia, mutta nämä illat olivat poikkeus. Pöydänjalan vieressä

oli silloin pullo Koskenkorvaa. Silloin Paavo kuuli lisää sota-ajasta, 1930- ja 1940-lukujen vaihteesta, jolloin isä oli taistellut Karjalan metsissä ja joilla Suomen sotilaana, hevosmiehenä. Hän kuuli tappamisesta, kuolemasta, kivusta. Niistä ei koskaan puhuttu tietoisesti lasten kuullen. Paavo ja pikkuveljeä haluttiin suojella menneisyyden ikäviltä asioilta. Paavo oppi noudattamaan tätä ääneen lausumatonta sääntöä: menneisyyden asioista vaikenemme. Emme kerro. Emme kysy. Emme murehdi. Kauniisti sitä voisi sanoa hienotunteisuudeksi.

Enää äidiltä, isältä tai Kaleviltä ei voi kysyä. Isä Jaakko Turtiainen kuoli 79-vuotiaana vuonna 1982. Äiti Hilja kuoli 85-vuotiaana vuonna 1996. Paavo lähes 20 vuotta vanhempi isovelji Kalevi eli yli 90-vuotiaaksi ja kuoli vuonna 2023.

Asioita olisi toki voinut yrittää selvittää muutakin kautta. Karjalasta tullutta sukua on ollut Helsingissä, läntisellä Uudella- maalla, Hämeessä, jossain pohjoisessakin, mutta Paavo ei ole tullut kysyneeksi. Hän tietää vain, että isä oli kovissa paikoissa sekä talvi- että jatkosodassa ja että sinä aikana hänen äitinsä ja isoveljensä joutuivat jättämään kotinsa – kahdesti. Toisesta kerrasta tuli pysyvä.

Suomen sodista ja evakoista on tietenkin kirjoitettu luke- mattomia muistelmia, kirjoja, tutkimuksia ja selvityksiä, ja yleinen historiankirjoitus kertoo Paavonkin taustasta: Talvisota syttyi 30. marraskuuta 1939. Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen ilman sodanjulistusta. Paavon isä omisti tuolloin talon ja maata Sorolassa, joka on saari Euroopan suurimpiin järviin lukeutu- vassa Laatokassa. Sorolan erottaa mantereesta vain kapea salmi; toinen puoli kylästä oli mantereella, toinen saarella. Kylää reu- nustivat viljavat pellot. Saaren ulapan puoleisilta rantatöyryiltä nousivat kalliot ja mäntymetsät.

Sorolassa oli kansakoulu, kauppa, kartano ja sen saha sekä joitakin kymmeniä maatiloja, joista vain muutamassa oli radio. Sodan syttyessä radion kautta levisi tieto, että Laatokka oli sotatoimialuetta. Asukkaiden oli varauduttava. Oli itse tehtävä kaasunaamareita kankaasta, vanusta ja puuhiilirouheesta. Oli ommeltava valkoisia lumipukuja ulkona liikkumista varten. Oli rakennettava pommi- ja sirpalesuojia, peitettävä ikkunoita ja naamioitava rakennuksia. Lasten koulunkäynti loppui, ja he osallistuivat pommisuojien kaivamiseen. Lapiolla ja kangilla tehtiin monttuja, joiden päälle aseteltiin puita, ja välit tiivistettiin sammalella. Tästä kirjoitti Paavon isoveljen Kalevi Turtaisen lapsuudenystävä Urpo Holopainen yksityisissä muistelmissaan paljon myöhemmin.

Sorolalaisia miehiä oli saaren uloimman niemen Kelpän rannikopatterissa ja rannikkotykistössä Laatokan koillispuolella. Kylässä vanhukset ja nuoret pojat – myös isoveli Kalevin kaveriporukka – kiersivät öisin valvomassa, että pimennysmääräyksiä noudatettiin eikä epäilyttävää liikettä näkynyt. Pelloilta kerättiin piikkilankaa armeijan tarpeisiin.

Mutta se ei riittänyt. Sorolansaari säästy talvisodan tuhoilta, mutta vuoden 1940 maaliskuun 11. päivänä asukkaat saivat käskyn: Illalla kaikkien tulisi olla koululla. Kylä tyhjennettäisiin, ihmiset evakuoitaisiin. Moskovassa kirjoitettaisiin seuraavana päivänä rauhansopimus, jonka myötä Suomi luovuttaisi alueitaan.

Järkyttyneet ihmiset pakkasivat mukaan sen vähän, minkä pystyivät. Ehkäpä aisakellon. Jaakkiman palopäällikkö Alfred Valtonen muisteli myöhemmin *Karjala*-lehdessä, että hän sai määräyksen pakottaa ihmiset jättämään kotinsa ja omaisuutensa ilman, että kuljetusautoja tai edes hevosia oli lupa

käyttää. »Katsoin, ettei tehtävää esitetyssä muodossa voinut millään toteuttaa ja suorastaan kieltäydyin ajamaan avuttomia ihmisiä maantielle 30 asteen pakkaseen ja tuiskuun, vieläpä ilman kyytiä. Ehkä tästäkin johtuen määräykseen tuli helpotus: väki kerätään kouluille yön aikana ja vasta aamun valjetessa lähdetään liikkeelle. Myös hevosten käyttö sallittiin.» Mukaan otettuja lehmii tuupertui kylmyydessä lumeen, mutta ihmiset selvisivät hengissä.

Rauha solmittiin seuraavana päivänä Moskovassa, ja Sorolansaaresta kuten koko Jaakkiman kunnasta tuli hetkessä osa Neuvostoliittoa. Saaren asuttivat venäläiset, joita Neuvostoliitto siirsi maan muista osista Karjalaan. Kotinsa menettäneitä suomalaisia taas alettiin asuttaa muualle Suomeen. Jos heillä oli ammatti, heille pyrittiin järjestämään sitä vastaavaa työtä. Paavon isä oli maanviljelijä, äiti tilallisen vaimo. Sorolalaisia päätyi Pohjois-Suomeen, ja Lappiin taisivat kulkeutua Turtiaisetkin, sillä myöhemmin heillä oli siellä ystäviä.

Tuskin evakot olivat ehtineet asettuakaan, kun rajoja piirrettiin taas uusiksi. Jatkosota syttyi 25. kesäkuuta vuonna 1941, ja jo elokuussa suomalaiset joukot valtasivat Jaakkiman alueen takaisin. Hilja ja Kalevi Turtiainen palasivat kotiin Sorolansaareen, isä Jaakko puolestaan lähti taas sotimaan. Ensin paluuluvan saivat perheet, joissa ei ollut pikkulapsia, sillä miinoja piti osata varoa. Puna-armeija ja taloja asuttaneet venäläiset olivat jättäneet saaren rujoon kuntoon: Annalan kartanon saha oli poltettu ja talojen työ- ja huonekaluja oli koottu kartanoon ja heitelty sen ympäristöön. Niitä lojui pitkin pientareita. Rakennustarpeista, lehmistä, hevosista, rehusta, siemenistä ja lannoitteista oli pula, ja elintarvikkeita jonotettiin kaupasta säännöstelykuponkeja vastaan. Laatokasta saatiin kuitenkin

taas kalaa, ja taloja korjattiin ja tavattiin rakkaita naapureita. Jatkosodan alussa monet evakkoon joutuneet pitivät Suomen tuolloista liittolaisuutta Saksan kanssa takeena siitä, että alueet myös pysyvät Suomella ja aiemman »pakkorauhan» tulos korjataan. Laatokalle tulikin saksalaisia sotilaita ja maihinnousuponttoneja, Italiasta tuli torpedoja. Pitkä asemasota näyttää Suomen armeijan Laatokan saarilta ottamissa kuvissa miltei huolettomalta ajalta. Kuviin on taltioitu sotilaita, jotka purjehtivat, kalastavat, urheilevat, laulavat, soittavat harmonikkaa ja tähystävät kauniille järvenselälle. Kuvissa ei näy, miten vihollisen pommituslennot mylvivät taivaalla ja miten sorolalaisten piti väistellä sirpaleita ja suutareina alas tulevia ammuksia. Saaresta lähti varusmiespalvelukseen poikia, jotka vartioivat rautateitä ja siltoja, purkivat vihollisen jättämiä esteitä, etsivät miinoja ja desantteja, osallistuivat sankarihautajaisiin ja korjasivat ja siivosivat pommituksien aiheuttamia vaurioita.

Tällä kertaa sota kesti yli kolme vuotta ja loppui 19. syyskuuta vuonna 1944. Sorolalaiset saivat toistamiseen käskyn jättää kotinsa. Tästä toisesta lähdöstä on peräisin Paavon äidin tarina hänen junassa kokemastaan etiäisestä. Tuo pieni kertomus kirkosta löytyneestä isästä on se, mitä noista pitkistä ja hirvittävästä vuosista sekä kodin menetyksestä on Paavolle kerrottu. Jotkut kotinsa menettäneistä karjalaisista toivat katkeruutensa julki, toiset taas selvisivät muistelemalla vanhan kotiseutunsa ihanuutta ja pitämällä karjalaista kulttuuria elossa muualla.

Vaikeneminen ja uuteen elämään keskittyminen ei ollut yksin Hilja ja Jaakko Turtiaisen tapa.

Paavon serkusta Maarit Turtiaisesta tuli kirjailija, joka käsittelee teoksissaan evakkojen eteenpäin siirtämää hiljaisuutta.

Maarit ja Paavo Turtiaisella on yli kymmenen vuoden ikäero, eivätkä he lapsina siksi tutustuneet kunnolla toisiinsa. Jaakko-isän veli Eino eli perheineen Hämeessä. Maaritin mielestä ei kuitenkaan ole sattumaa, että hän itse päätyi aikuisena muuttamaan Hämeestä Ruotsiin, kun taas Paavo asettui monien käänteiden jälkeen Yhdysvaltoihin. Heidän perheensä oli sysätty kodittomina liikkeelle, ja matka jatkui.

Asioista saisi silti aivan väärän kuvan, jos Paavon karjalaisuus kuvailtaisiin vain hiljaisuutena ja menetyksinä. Karjalainen kulttuuri tunnetaan runsaudesta, varsinkin ruokapöydässä, sekä puheesta, naurusta, seurallisuudesta ja vilkkaudesta. Ingrid Bergmanin tytär Isabella Rossellini tuli joskus kysyneeksi Paavolta, että mikä oikein on tämä Karjala, *Carelia*, josta Paavo puhuu. Kun Paavo parhaansa mukaan selitti, Rossellini oivalsi: »*Oh, so it's the Italian side of Finland*», Suomen italialainen puoli.

Kun Paavon lapsuudenkodissa oli vieraita ja miehet puhuivat illan tullen sotajuttuja, pöydässä oli aina myös »sen seitsemää sorttia». Kestitseminen oli äidille ja isälle tärkeää. Hilja leipoi karjalanpiirakoita joka ikinen viikko.

Karjalasta lähdöstä on syytä kertoa Paavon elämäntarinan pohjaksi vielä yksi kohtalon oikku, joka vaikutti Turtiaisten elämänkulkuun. Kun suomenkielisille siirtokarjalaisille etsittiin maata ja asuinsijoja, Ruotsalainen kansanpuolue vastusti jyrkästi sitä, että kuntien kielisuhteita keikutettaisiin, siis että pienistä ruotsinkielisistä kunnista tulisi siirtoväen myötä enemmistöltään suomenkielisiä. Tällä vastustuksella oli evakkojen asutukseen vaikutusta. Juuri Sorolansaaren väen evakkomatkan päämääräksi osoitettiin kuitenkin läpeensä ruotsinkielinen Närpiö Pohjanmaalla. Sinne asettuivat ensin Hilja ja Kalevi ja myöhemmin Jaakko, kun hänet kotiutettiin syksyllä 1944.

Evakkolapsia varten perustettiin suomenkielisiä kouluja, mutta aluksi heitä oli ummikkoina ruotsinkielisissä luokissa.

Närpiöstä ei tullut Turtiaisille pysyvää kotia, mutta se teki suomenruotsalaisuuden heille tutuksi – varsinkin nuorelle Kaleville. Perhe ei moneen vuoteen kunnolla asettunut mihinkään, sillä kun Paavo syntyi vuonna 1948, he asuivat Torniossa. Kun kolmas poika Jorma syntyi vuonna 1952, perhe asui Rantasalmella Savossa. Hilja oli 18-vuotias esikoisen Kalevin syntyessä. Sitten elettiin läpi sotavuodet ja kodin menetykset. Paavon synnytyssä Hilja oli 38-vuotias ja isovelji Kalevi jo yhdeksäntoista. Perheen kuopuksen Jorman Hilja sai 42-vuotiaana.

Suvussa on eri muistikuvia siitä, kuka muutti Etelä-Suomeen ensimmäisenä. Paavon käsityksen mukaan se oli isovelji Kalevi, joka hankki Karjaalta talon ja meni naimisiin täysin ruotsinkielisen Greta Öhmanin kanssa. Greta oli kotoisin Karjaan Backgrändin kylästä, jonne muuttivat muutkin Turtiaiset. Siellä Karjalan jättämään joutuneen perheen pojista tuli karjaalaisia – ja pian myös kaksikielisiä.

Tästä alkaa se osa Paavon lapsuudesta, jonka hän muistaa.

Koti oli kaunis mansardikattoinen puutalo peltojen keskellä. Hiljan ja Jaakon ostamaa Nykullan pientilaa ympäröi maisema, joka on kuvien perusteella vähän kuin Sorolansaaressa. Rinteitä, joilla kasvaa mäntyjä, sekä kumpuilevaa, viljavaa maata, jonka keskellä virtaa vesi – Karjaalla se oli Mustionjoki.

Kotitilan navetassa oli lehmiä, kanoja ja sika. Paavo oppi jo varhain lypsämään. Oli peruna- ja kasvimaata, marjapensaita ja omenapuita. Omalta tilalta ja ympäröivistä metsistä saatiin lähes kaikki ruoka.

Kun Paavo oli kuusivuotias, hän meni kuunteluoppilaaksi Folkskolan i Backgrändiin, Backgrändin kylän kansakouluun.

Kun ensimmäinen luokka vuotta myöhemmin alkoi, hän puhui yhtä sujuvaa ruotsia kuin muut ensimmäisen luokan oppilaat. Hilja ja Jaakko tulivat hyvin toimeen miniänsä Gretan vanhempien kanssa, vaikka yhteistä kieltä ei oikein ollut: toiset puhuivat huonosti suomea, toiset sitäkin huonommin ruotsia. Paavo vei iltaisin äidin pakkaaman ruokakorin Gretan isoäidille, jota kutsuttiin Vega-mummoksi. Vega asui Paavon kotitilan Nykullan naapurissa, metsikön takana.

Joskus veljet ilveilivät sille, kuinka hyvin Paavo viihtyi äidin helmoissa keittiössä. Niin hän viihtyikin. Samoin kuin metsässä keräämässä mustikoita, puolukoita ja sieniä ja pihassa marjapuskia tyhjentämässä. He tekivät äidin kanssa yhdessä ryijyä, jonka lankoja Paavo pienillä sormillaan solmi. Pikkuveljen kanssa Paavo pyöräili Mustionjoen sillalle onkimaan. Ulkotöitä oli tietenkin myös tehtävä, mutta niissä Paavo turhautui. Hän ei ollut taitava rakentaja tai korjaaja kuten isä ja veljet. Isä vitsaili, että Paavon pitäisi ottaa vasaran sijasta käteensä paistinpannu, niin tulisi osuma naulaan.

Sitten Paavolla ilmeni outo vaiva, ja hän saattoi raskaissa töissä väsyä ja pyörtyä. Äiti ei kuitenkaan ollut vielä niin huolestunut, että olisi menty lääkäriin. Syy selvisi vasta paljon myöhemmin.

Paavolla oli onnellinen lapsuus. Jotkut evakkoperheiden lapset ovat kertoneet, että heitä pilkattiin uusilla asuinsijoilla, haukuttiin jopa ryssiksi. Monilla kaksikielisillä alueilla oli jännitteitä ruotsia ja suomea puhuvien välillä, mutta jos Karjaan Backgrändissa jotain tällaista oli, se ei koskaan tullut Paavon tietoon.

Tarina siitä, miten maailman eliitti alkoi juhlia suomalaisnuorukaisen järjestämällä illallisilla.

Paavo Turtiaisen elämä on sarja ällistyttäviä kään-
teitä. Köyhän evakkoperheen pojasta tuli 1950-luvulla
kansakoulussa ruotsinkielinen ja myöhemmin
Perhon ravintolakoulussa sulavaliikkeinen ravintola-alan
ammattilainen. Eipä aikaakaan, kun hän jo hurmasi lento-
kentän ravintolassa Ingrid Bergmanin seurueineen. Kun
elokuvataivaan kirkkain tähti kutsui hänet töihin kotiinsa
Ranskaan, nuoren suomalaisen elämä mullistui kertaheitolla.
Uusissa ympyröissä hän oppi tuntemaan Ruotsin, Tanskan ja
Ranskan eliitin, ja lopulta kävi odottamaton kutsu kestitse-
mään New Yorkin seurapiirejä.

Turtiaisen asiakkaisiin on kuulunut vaikuttavia nimiä
Volvo-johtaja Pehr G. Gyllenhammarista laulaja Diana
Rossiin. Hän on vastannut tarjoiluista Helene Schjerfbeckin
New Yorkin -näyttelyissä, näytelmäkirjailija Arthur Millerin
syntymäpäivillä ja presidenttiehdokas Barack Obaman juh-
lissa ja vuosi toisensa jälkeen YK:n yleiskokouksen illallisilla.
Hänen tarinaansa mahtuu kasapäin illalliskortteja, suuria
nimiä, seikkailuja ja salaisia suhteita; se on huima esimerkki
verkostoitumisen voimasta sekä elämän yllätyksellisyydestä.

